

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt trejetji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2021 m. vasario 5 d.

Nr. 5 (1411)

Sibire užgrūdintas

Vasario 5 d. buvusiam Igarkos tremtiniui, vienam iš „Tremtinio“ klubo kūrėjų Vytautui PUTNAI būtų suėję 80 metų. Prisimindami šį įdomų, gyvenime turėjusį įvairiausių išbandymų žmogų, spausdiname ištrauką iš jo atsiminimų knygos „O mes ar sugrišim...“

Vytautas Putna Igarkoje, 1957 m.

1948 m. gegužės 22 d. 4 val. ryto mūsų šeima pažadino vietinių sribų ir sovietų kareivių grupę. Jie liepė per dvi valandas susirošti, nes mūsų šeima tremiama į Sibirą. Tėvai buvo ūkininkai, nebuvo kuo nors nusikaltę sovietų valdžiai, dirbo žemę savo jėgomis ir tikėjo, kad jiems negresia jokios represijos.

Tėvams buvo dvigubai sunkiau, palyginus su kitais ūkininkais, nes 51 hektarų žemės tėvai nusipirko 1935 m., paėmę iš „Lietūčio“ banko kreditą. Sovietams okupavus Lietuvą, reikėjo toliau mokėti bankui už paimtą kreditą ir dar valdžiai mokesčius, kurie kasmet

didėjo. Už laiku nesumokėtus mokesčius tėvą dviem savaitėms vietinė valdžia buvo pasodinusį į kalėjimą. Nuo 1944 m. iki 1948 m. iš tėvų, kaip ir iš kitų Lietuvos ūkininkų, sovietų valdžia išspaudė viską, ką galėjo, ir nutarė mus, kaip „liaudies priešus“ ir „buožes“, ištremti į Sibirą.

1948 m. gegužės 22 d. trėmimas buvo pats didžiausias iš visų Lietuvoje įvykdytų trėmimų. Reikia pasakyti, kad vietiniai sribai buvo daug žiauresni už sovietų kareivį. Ruošiantis tremtin, sribai stengėsi iš tėvų turto surasti ką nors vertingesnio ir pasiimti sau, tai vienas sovietų kareivis patarinėjo tėvams imti kuo daugiau šiltų drabužių ir maisto, nes tėvai buvo išsigandę ir galvojo, kad mus veža sušaudyti, kaip vokiečiai šaudė žydus.

Po dviejų savaitžių kelionės gyvulinuose vagonuose atvežė į Krasnojarską ir dar po dviejų savaitžių prigrūstame laive Jenisejaus upe mus atplukdė į Igarkos miestą.

(keliamo į 8 psl.)

Dėl istoriko prof. Valdo Rakučio: ar žurnalistams ir politikams vertinti istorikų darbus?

Dr. Nastazija KAIRIŪKŠTYTĖ

Gyvename laisvės, demokratijos sąlygomis, kurios, esant pandemijai, šiek tiek suvaržytos, bet, nepaisant to, vyksta politinių, ekonominių ir kitų mūsų „dorinių“ gyvenimą reguliuojančių įstatymų, sprendimų priėmimai. O žiniasklaida mus nuolat maitina praėties, dabarties žiniomis, ateities perspektyvomis. Taigi džiaugiamės, liūdime, vieni kitus koneveikiame, o kai kurie kitataučiai lenkai, žydai net sakosi, jog yra ignoruojami, nors kai kuriais atvejais turi geresnes sąlygas negu lietuviai ar jų tautiečiai, gyvenantys kitose šalyse.

Paskutinėmis sausio dienomis lyg atslinkusi sniego griūtis sujudino Lietuvos visuomenę. Kaltas ne tik gausus sniegas. Priežastis buvo sausio 27 d., kai pagerbiant žydų tautybės žmones tarptautinės Holokausto atminimo dienos proga, tą pačią dieną „LRT.lt“ ir „Alkas.lt“ portale pasirodė Seimo nario, istoriko prof. Valdo Rakučio publikacija „Tarptautinė holokausto aukų atminimo diena ir istorinė atmintis“. Publikacija atsirado neatsitiktinai. Autorius, matyt, ne tik kaip istorikas, bet ir kaip Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos pirmininkas, suprato savo pareigą ir ją atliko.

O tai Seime sukėlė sumišimą, nes ši publikacija kai kuriems nariams buvo erzinti lyg koks nesuprantamas svetimkūnis. Nuo jų neatsilikto net JAV, Izraelio, Vokietijos ambasadoriai, reziduojantys Vilniuje.

Man, kaip istorikei, tyrinėjusiai kai kuriuos Lietuvos istorijos klausimus, sukėlė abejonių, kurių atsiradavo ir anksčiau, Seimo narių Lietuvos istorijos mokslo žinios. Tai išryškėjo ir šį kartą, kai prof. V. Rakučio, daugiau kaip du dešimtmečius tyrinėjančio įvairius Lietuvos istorijos dokumentus, paskelbusio monografijų, straipsnių, patirtis padėjo suprasti Lietuvos istorijos mokslo spragas, reikalaujančias šios istorijos kai kurių laiko tarpinių visapusiško apibendrinančio ištyrimo. Be to, istorija toks mokslas, kai atsiradus naujiems dokumentams, naujiems faktams, reikia ankstesnių faktų tikslinimo, papildymo. Tai galima pasakyti ir apie Lietuvos žydų istoriją.

Štai paskelbtieji žydų gelbėtojų sąrašai (Tie, kurie gelbėjo 1941–1944. Žydų gelbėjimas Lietuvoje. V., 1912). Stengiantis išaiškinti gel-

bėtojus dirbta keletą metų, tačiau sąrašai vis dar neatspindi tikrosios padėties. Tai paaiškinu vienu gal ir nereikšmingu savo patirties atveju. Prieš daugiau kaip 10 metų būdama tėviškėje sužinojau apie žydą, kuris 1941–1944 m. slapstėsi pas vieno kaimo ūkininkus. Šis žmogus išvengė mirties. 1944 ar 1945 m. jis, apsigyvenęs Kaune, dirbo elektriku. Jį globoję ūkininkai išmirė. 2020 m. mirė paskutinysis, karo metu buvęs 11–12 metų paauglys, pateikęs man žinias, kurios nesudomino Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus darbuotojos. Taip išsigelbėjusio kuklaus asmens pavardė liko istorijoje nežinoma.

Prof. V. Rakučio publikacija parodo aukštą jo kultūrą ir rūpestį dėl iki šiol neatliktų istorijos darbų.

(keliamo į 2 psl.)

Kartu mes galime daugiau

LPKTS valdybos pirmininkas

Vladas SUNGAILA

Pasitikome 2021-uosius metus – su tikėjimu, viltimi, kad įveiksime praėjusių metų negandas. Daug liko neįgyvendintų planų, lauktų susitikimų. Tačiau visi sutelktai rengėmės reikšmingų visai Lietuvai metų atmintinų datų minėjimui. LPKTS valdybos vardu dėkoju visiems filialams, skyriams, atsiuntusiems veiklos planus, pareiškusiems norą dalyvauti projektinėje veikloje.

Dėkoju prisidėjusiems prie LPKTS knygos-albumo „Gyvoji atmintis liudija“ sklaidos ir kviečiu visus, dar nesuskubusius, įsigyti šią knygą.

Metų pabaigoje organizavome akciją „Padovanok knygą“. Ją tęsime ir šiais metais. Padovanota knyga, kas savaitę aplankantis savaitraštis „Tremtinys“ – viena iš bendravimo galimybių tiek susipažįstant su naujienomis, tiek skaitant apie jūsų darbus, apie istorinę atmintį liudijančius prisiminimus. Tikime, kad pakviesite savo narius, vietos bendruomenes būti aktyviais prenumeratoriais, skaitytojais.

Ką veiksime šiais metais? Netradiciškai paminėjome Laisvės gynėjų dieną. Artėja Vasario 16-oji – Lietuvos nepriklausomybės diena, Kovo 11-ąją minėsime atkurtos nepriklausomybės 31-ąsias metines. Žinoma, kasmet beveik visi filialai prisimena ir pamini pavasario trėmimus „Priboj“, „Viesna“, šįmet 80-osios Birželio 23-iosios sukilimo metinės. Gal jau galėsime vasarą susitikti tradicinėje 15-oje tremtinių dainų ir poezijos šventėje „Leiskit į Tėvynę“.

Kasmet jūsų dėka prisimename tremtiniai, jų šeimos, paminklais, atminimo ženklais ir kryžiais įprasminamos žūties, palaidojimo vietas.

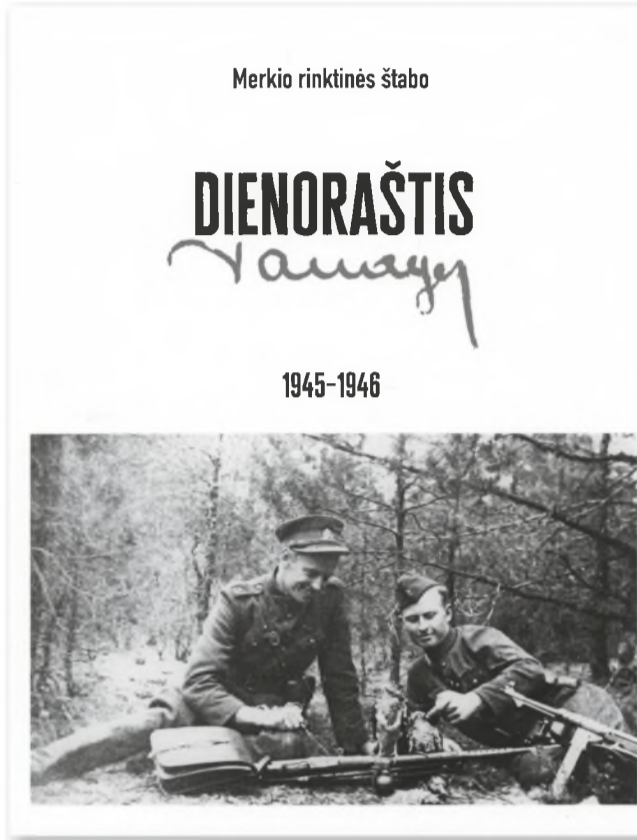
Įsijungsim į Seimo paskelbtų metų minėjimus. Vienas svarbiausių mums – partizano Juozo Lukšos-Daumanto metų minėjimas. Jo gyvenimo kelias, – rezistentas, vieno ryškiausių partizanų vadų, kovojusių už Lietuvos laisvę – kelias, paliko gilų pėdsaką.

(keliamo į 2 psl.)

Išleistas Merkio rinktinės štabo dienoraštis

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras išleido Merkio rinktinės štabo dienoraštį – unikalų partizanų laisvės kovų dokumentą, kurį rašė garsus Dzūkijos partizanų vadas, vėliau – Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio gynybos pajėgų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas.

Tai iki šiol nepublikuotas autentiškas ir pirminis šaltinis apie ginkluotą antisovietinį pasipriešinimą Lietuvoje, kurio fragmentai skelbti tik kelių istorikų darbuose. Čia fiksuojami partizaninio karo įvykiai, netektys, kovotojų siekiai ir viltys, užrašyti alinančiomis požeminio gyvenimo sąlygomis ar mirtino pavojaus akivaizdoje, kai virš galvos stovi bunkerio beieškantis nuožmus priešas.

Štabo dienoraštis pradėtas rašyti vykdant Dainavos krašto partizanų

vienytojo Dzūkų grupės vado plk. ltn. Juozo Vitkaus-Kazimieraičio 1945 m. gegužės 7 d. įsakymą, kuriame nurodoma: „Kuopų ir batalionų vadai veda operacijų ir veiksmų dienoraštį, kuriame kiek galima suglaustai, bet pakankamai pilnai ir teisingai aprašomi visi partizaniniai veiksmai.“

Dienoraščio tikslas: palikti teisingą kovų dėl laisvės vaizdą kaip medžiagą istorijai ir pagelbėti vėliau surasti tuos tyliuosius, mažai kam žinomus didvyrius“.

Merkio rinktinės štabo dienoraštis rašytas 1945 m. rugsėjo–1946 m. gruodžio mėn.

A. Ramanausko ranka ir keliomis skirtingomis rašomosiomis mašinėlėmis. Knyga iliustruota A. Ramanausko-Vanago ir jo bendražygių vėlesnio laikotarpio nuotraukomis, nes iki 1946 metų rudens Dzūkijos partizanų vadai saugumo sumetimais draudė kovotojams fotografuoti. Knygos pabaigoje jos sudarytojas Algis Kašėta pateikia iššifruotus partizanų slapyvardžius, jų gimimo ir žuvimo datas bei vietas.

Publikuojamas dienoraštis buvo saugomas Lietuvos SSR KGB archyve (dabar – Lietuvos ypatingasis archyvas) ir kaip daiktinis įrodymas buvo prisegtas prie 20 tomų sudarančios A. Ramanausko baudžiamosios bylos.

Pateikiame trumpą Merkio rinktinės štabo dienoraščio ištrauką:

„1946-03-27. Šiandien ypatingesnė diena, nes rusai čia pat. Girdėjosi štai prieš 40 min. jų žingsniai – taip arti jie buvo. Dabar jie vėl artinasi.“

Šiuo metu yra 14 val. Tokių valandų nedaug žmogaus amžiuje. Šiuo metu sprendžiasi... Gyventi ar mirti. Ir tai tuomet, kai žmogus jaunas, pilnas energijos, kūrybos, pasiaukojimo nenuilstamai dirbti mielos Lietuvos laimingesnei ateičiai.

Mano, Kazimieraičio ir Strazdo gyvybės Dievo rankose. Jis jas mums yra suteikęs, jas turi teisę atimti, jeigu jau atėjo laikas.

Šios minutės yra ilgos ir keistos. Tuomet, kai žmogus esi visiškai sveikas, puikiai protauji ir šaltai svarstai, kas bus už kelių ar keliolikos minučių.

Mintys šiuo metu su malda skrenda pas Aukščiausiąjį, kaip ir visuomet mūsų pavojų pilname gyvenime. Dieve, Tavo šventa valia teesie kaip Danguj taip ir ant žemės. Atleisk mums už visa tai, kuo esame Tavo šventą valią užrūstinę.

Štai ir vėl pasigirdo bildesys, bet greit nutilo. Šiuo metu jau 14.13 val.

Paprastai tokie išgyvenimai ilgai išdyli, nublunka, bet jie susikaupus ir po ilgo laiko tarpo galimi vaizduotėje atkurti. Todėl aš ir bandau šį išgyvenimą fiksuoti taip, kaip jis iš tikro yra.

Ir koks žmogaus menkutis gyvenimas. Jis trapesnis už stiklą ir visa kita.

Kai tiek paskutinėmis dienomis kurta ištisomis valandomis po 17 val. ir daugiau.

O štai šią minutę viskas gali subyrėti ir tekti už keletos valandų jau gulėti išniekintam gatvėje bolševikų pajuokai.

Ši mūsų šventa kova turi baigtis pergale, nes mes kovojame už tikrą laisvę, šventą per amžiais lietuvių mylėtą tikėjimą.

Šiuo metu jau 14.19 val. Sunkiausia, kai esi tokioje padėtyje, kada nebegali sekti priešo ir užkluptam nėra nė mažiausios vilties išsigelbėti. Tokia yra ir mūsų trijų šiuo metu padėtis. Tuo ji ir ypač įdomi, drauge ir žiauri. Tokių momentų man teko jau ne vienas išgyventi. Panašūs šiam buvo jau trys, o kiti tokiose apystovose, kad buvo galimybė gintis ir užkluptam dar kovoti ir gelbėtis. Šiuo metu negali spėti koks priešo skaičius, nors jis čia, už keletos metrų.

Šiuo metu pas mus tylą. Girdisi vien mano plunksnos čežėjimas. Pradžia šio pavojaus buvo staigi ir prasidėjo 13.05 val. Pavojus tebesitęsė ir dabar, tik jis atrodo padidėjęs, nes tai girdisi iš reiškinų.

Galima neperdėjus šitai išsireikšti: „Mūs čia ieško ir mes čia!“

LGGRTC inf.

Dėl istoriko prof. Valdo Rakučio: ar žurnalistams ir politikams vertinti istorikų darbus?

(atkelta iš 1 psl.)

Taip pat jo rūpestį dėl tyrimų, reikalaujančių naujų metodų, naujų kvalifikuotų žmonių, siekiant teisingo ir gilaus žinių vertinimo bei paviešinimo. O tai itin svarbu, nes istorijos mokslo vaidmuo visuomenei, ypač jos sąmoningumui tobulinti, yra išskirtinis. Apie tai prof. V. Raktis publikacijoje rašo: „Tik suprastę, kodėl taip įvyko, mes priartėsime prie sąmonės tobulėjimo, išmoksime pastebėti blogį net pačiuose savyje“.

Blogio mūsų visuomenėje daug. Tą parodo Seimo narių, kai kurių kitų visuomenės veikėjų, tarp jų Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkės F. Kukliansky, elgesys, svetimų ambasadorių neteisėtas kišimasis istoriko prof. V. Rakučio reiškiamos nuomonės atžvilgiu.

Mūsų visuomenės žmonės, net vieni iš tų asmenų, kurie užima svarbias pareigas, neišgiršta analizuotų, gilių apmąstymų, doro elgesio sprendžiant mūsųose vienokius ar kitokius gyvenimo klausimus. Be to, nustebino tai, kaip prof. V. Ra-

kučio publikaciją įvertino kai kurie žiniasklaidininkai. Gal tai pataikavimas, kuris apskritai dar gajus, seimūnų nuosprendžiui. Tačiau dar daugiau stebina žurnalistų pamokymai istorikams. Tai primena sovietmetį, kai istorikams tekdavo patirti įvairių pašaliečių partinių pamokymų, vertinimų.

Taigi, atrodo buvusieji sovietinių laikų įpročiai neišnyko, tik išryškino kitus niekada „neklustančios“ jėgos centrus. Jus primena žurnalistų Andriaus Tapino, Indrės Makaraitytės vieši minimos prof. V. Rakučio publikacijos vertinimai. I. Makaraitytė šios publikacijos ir kitų istorikų klausimais išsako nemažai pamokymų, jų vertinimų, kartais prieštaraudama savo mintims. Tačiau paskutines žurnalistės mintis puikiai galima pritaikyti jai pačiai, kai savo rankomis bando padaryti istoriją politikos įrankiu, o per tiek metų mūsų traumuota visuomenė taip beveik ir nepajudėjo gijimo link, tapusi puikiu jauku populistams ir paribio veikėjams.

Kartu mes galime daugiau

(atkelta iš 1 psl.)

Minint J. Lukšos 100-ąsias gimimo ir 70-ąsias žūties metines, vykdysime projektą „Lietuvai ir lietuviams“, kurį parėmė Lietuvių fondas (JAV). Lauksime susitikimo su Laima Vince Sruoginis ir naujos knygos apie Juozą Lukšą-Daumantą ir jo žmoną dr. Nijolę Bražėnaitę-Paronetto. Dar neskelbti laiškai, dokumentai leis plačiau pažinti šias asmenybes.

Tie, kurie apsilankys LPKTS buveinėje Kaune, galės susipažinti su jau dabar eksponuojamu išsamiu plakatu apie Juozą Lukšą, kurį parėmė mūsų metraštininkas, dailininkas-architektas Jonas Lukšė.

Laukia susitikimai su Garliavos J. Lukšos gimnazijos bendruomene, kuri parėmė renginių programą, atnaujina memorialinį muziejų.

Ir ne tik su šia gimnazija, LPKTS Prienų filialu bendrausime. Prisidėsime prie Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro inicijuojamų renginių.

Tikime, bendromis jėgomis, sutelktumu nuveiksime daug prasmingų darbų. Kantriai išlaukime pandemijos pabaigos, karantino ribojimo, bendraukime nuotoliniu būdu. Rašykite, skambinkite, dalykitės. Juk kartu mes galime daugiau...

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2021 metams

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 26 dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškinišką, paskambinus informacijos telefonu 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina: 1 mėn. – 3,74 €; 3 mėn. – 11,24 €; 6 mėn. – 22,47 €; 12 mėn. – 44,94 €.

Ko tikrai nepasakė Valdas Rakutis?

Gintaras MARKEVIČIUS

Volteras yra pasakęs: „Man nepatinka, ką tu kalbi, tačiau aš pasirošęs numirti, kad tu galėtum išsakyti savo nuomonę“. Tačiau, pasirodo, šiais žodžio laisvės triumfo laikais numirti gali tekti ne Volterui, o išdrįsusiam pasakyti savo nuomonę. Taip įvyko Lietuvos karo istorikui, neseniai tapusiam Seimo nariu, Valdui Rakučiui. Žodis kaip paukštis: paleidai – nesulaikysi. Tik ar visada šis posakis tinka, ypač kai kalbama faktais, o ne interpretacijomis? Ir ar tikrai V. Rakutis pasakė kažką tokio, už ką jis vertas užmėtyti akmenimis?

Vienintelė problema, kad V. Rakutis pamiršo, jog istorikas ir politikas – ne tas pats. Taigi, ką pasakė V. Rakutis, kad buvo pasmerktas ir privalėjo trauktis iš Seimo Laisvės kovų ir valstybinės istorinės atminties komisijos pirmininko pareigų? Galbūt geriau suprasime reikalo esmę, jeigu pasižiūrėsime, ko NEPASAKĖ V. Rakutis.

Taigi V. Rakutis nepasakė: kad nebuvo Holokausto; kad lietuviai Holokauste nedalyvavo; kad lietuviai negelbėjo žydų; kad nacional-socializmas ir komunizmas nebuvo giminiškos ideologijos; kad žydai nedalyvavo NKVD struktūrose; kad getuose nebuvo „Judenrat“; kad reikia tapatintis su nacionalistais; kad tokiems dalykams pasikartoti nėra

šansų; kad neišmoktos istorijos pamokos nėra jokia grėsmė ateičiai; kad teisi tik viena pusė; kad pralaimintys karą naciai, atkasinėdami masines kapavietes, nebandė nuslėpti žudynių, taigi ir atsakomybės ir taip toliau.

Tai ką gi jis pasakė, paklauskite? Be apibendrinančių įžvalgų V. Rakutis pasakė ir tai, kas, matyt, kažkam labai nepatiko: „Bet kaip gi su tais talkininkais? Kas tie žmonės, kurie perima baisias idėjas? Ar tai lietuvių tautos lyderiai, tokie kaip pirmasis savanoris Kazys Škirpa ar Generolas Vėtra? O gal Antanas Smetona? Nepaisant didelio pastarųjų metų ažiotažo niekaip nepavyko įrodyti, kad Holokaustą organizavo jie“.

Supratote? Kalba eina apie dėl Lietuvos nepriklausomybės kovojusius tautos lyderius, kuriuos pastaruoju metu siekiama maksimaliai paniekinti ir paneigti! (Nukrypsiu nuo temos, bet kartais pagalvoju, kad paskubėjo Kremlius, paleisdamas propagandinę antį, neva Vytautas Landsbergis yra žydas – kaip dabar jam prikergsi antisemitizmą?)

Sutinku – ne už šiuos žodžius oficialiai smerkiamas V. Rakutis. Juk iš tų sakinių apie lyderius nesukelsi tarptautinio skandalo, o ir Kremliaus propagandistams jie mažai pasitarautų. V. Rakutis „pervertino“ ge-

tuose veikusių žydų savivaldą ir užsiminė apie žydų tautybės piliečių veiklą įvykus sovietų okupacijai. Šie jo sakiniai kai kam pasirodė kaip Holokausto pateisinimas. Deja, niekas tų sakinių autoriaus nebeklausė, ką jis norėjo pasakyti... Galime kalbėti apie etikos stoką, apie netikusią datą, bet nepaneigsime, kad šia tragedija spekuliuojama ir tą dažniausiai daro politinės jėgos, siekiančios užmaskuoti kito baisaus režimo, nuždžiusio ne kelis, bet keliasdešimt milijonų gyvybių, nusikaltimus. Režimo, kuris sukėlė Antrąjį pasaulinį karą, specialiai jam išugdęs kitą totalitarinį režimą, tapusį Holokausto organizatoriumi.

Net didžiausias nusikaltėlis turi teisę į gynybą, deja, šiuo atveju apie tai nekalbama. Todėl pagarba žmonėms, išdrįsusiems užstoti V. Rakutį. Liudvika Pociūnienė socialiniame tinkle „Facebook“ kreipėsi į kolegas: „Kolegos, atsipeikėkit. Tas puolimas prieš Valdą Rakutį tikrai nedaro garbės. Publikuotame tekste nėra nieko žeidžiančio kurią nors tautą. Profesorius savo straipsnyje kelia labai konkrečius klausimus, kurie, žinoma, ne visiems malonūs. Bet tik dėmesingas ir nešališkas atsakymas būtent į tuos klausimus gali tapti vaistu ilgai negyjančioms praities žaizdoms. Sąžiningas žvilgsnis

į istorinę atmintį gali būti neparankus konjunktūrai, bet kito kelio tiesiog nėra. Ypač jei galvojame apie tvarius ir pagarbius tautų santykius tolimesnėje perspektyvoje“.

Vyskupas Jonas Kauneckas taip pat išsakė savo nuomonę: „Valdas Rakutis dabar visų dėmesio centre. Labai atidžiai skaičiau jo mintis apie holokaustą. Ne, tikrai negaliu prikibti nei prie vienos jo minties. Viskas teisingai ir nuoširdžiai pasakyta. Nuoširdus bandymas išsiaiškinti holokausto kilmę ir priežastis. Bet jis priverčiamas atsipašyti. Perskaičiau straipsnius, iškliausiu pasisakymus žiniasklaidoje apie jį. Visur, kur tik pavyko rasti: Delfi, LRT, Lietuvos ryte, Propatria, facebooke ir t.t.

Paprastai komentarų niekada neskaitau, bet šį sykį prisiverčiau, pabandžiau perskaityti visus komentarus. Ir nusigandau. Beveik nėra komentarų prieš jį. Tad kodėl nusigandau?

Dėl žurnalistų ir valdžios žmonių, kurie reikalauja Rakutį atsiprašyti, atsisakyti komiteto pirmininko pareigų. Reiškia, žurnalistai ir valdžios žmonės eina ne su tauta, ne su savo tautos žmonėmis. O tai jau be galo baisu. Nes kyla klausimas: su kuo gi jie eina? Tai baisiausia, kad valdžios žmonės ir žurnalistai nusiteikę prieš savo tautą!“

Apie pasaulį ir išnarintą emocijų „pirštą“

Andrius NAVICKAS

Šiandien įprasta daugiausia dėmesio kreipti į blogus dalykus: klaidas, nesėkmes, kvailybės apraiškas. Tačiau, kai dar dirbau žiniasklaidoje, man giliai įsirėžė vieno italo profesoriaus žodžiai, kad teigiamų dalykų pasaulyje yra kur kas daugiau, nei neigiamų. Paprasčiausiai, kai įvyksta kas nors blogo, mes nerimaujame, kad tai turės destruktivius padarinius, tačiau mums visiškai natūralu, kai vyksta pozityvūs dalykai ir mes net nepagalvojame, kad jie geba „išgydyti“ daugumos blogybių padarytas žaizdas.

Yra toks anekdotas. Pacientas skundžiasi gydytojui, kad veikiausiai mirtinai serga, nes, kad ir kurią kūno vietą paliečia, visur labai skauda. Gydytojas, apžiūrėjęs pacientą, ramiai atsako: „Niekio nuostabaus. Esmė ta, kad pirštas, kuriuo viską liečiate, išnarintas – jį ir skauda.“

Tokiu „išnarintu pirštu“ labai dažnai tampa mūsų išankstinė nuostata susitelkti į trūkumus, o ne į nuostabius dalykus, kurių tikrai netrūksta.

Aišku, kai bandai mokyti kitus, visada geriausia pradėti nuo savęs. Tad ir aš šį kartą noriu akcentuoti ne 700 kultūrininkų laišką, jog Petru Gražuliui ne vieta Seimo Kultūros komitete ar nevykusį viskuo nepatenkinto profesoriaus Kęstučio Glavecko protestą prieš virtualų Seimo posėdį, bet tai, kas dabartinio Seimo darbe mane įkvepia ir teikia vilties.

Ne vienas kolega parlamentaras, įsismarkavus pandemijai, stoji į pirmąsias „fronto“ linijas: Paulius Saudargas, Andrius Kupčinskas, Andrius Vyšniauskas – neabejoju, kad yra ir daugiau – atsiliepė į raginimą padėti medikams, kurie kovoja už koronavirusu sergančių žmonių gyvybes. Parlamentarai nuolankiai nešioja basonus, keičia ligonių sauskelnes, maitina juos ir atlieka kurjerių vaidmenį. Taip daro ne tik parlamentarai, bet ir pramogų verslo atstovai, verslininkai, vienuoliai iš Tiberiados brolijos – šimtai savanorių, kuriems artimo meilė nėra tik teorinė deklaracija.

Pažįstu taip pat Seimo narius, kurie, nors dėl specifinių sveikatos problemų negalėjo eiti savanoriauti į reanimacijas, tačiau, nesireklamuodami viešai, perka ir dovanoja liginėms būtinias pagalbos priemones, dirba savanoriais pagalbos telefonų tarnybose.

Mačiau ir Ingridos Šimonytės akis, kai, patvirtinus veiklos programą, naujoji Vyriausybė jau galėjo pradėti darbą. Nebuvo nei triumfo, nei galios kibirkštelių, tik labai didžiulis rūpestis. Net ir žurnalistai nuščiuvo, kai bandė jos klausinėti, kaip naujoji Premjerė jaučiasi, o ji tik nuoširdžiai paprašė leisti negaišaujant pradėti spręsti problemas, nes kiekviena uždelsta akimirka gali kainuoti žmonių gyvybes. Niekada anksčiau

tiek giliai nepajutau, kokie teisingi žodžiai, kad tikras lyderis įkvepia ne kalbomis, bet savo pavyzdžiu.

Per pastaruosius mėnesius sujaukino ir socialdemokratės Dovilės Šakalienės vieša kalba, kai ji drąsiai prisipažino apie savo sveikatos problemas. Norėdama padrašinti kitus, tirpdydama stigmas. Taip pat jautrus, net kiek saviironiškas, Justo Džiugelio raginimas nebijoti skiepijimosi ar buvusio legendinio krepšininko Sergejaus Jovaišos atsakingas požiūris į darbą, kai net po lūžusios kojos operacijos, su ramentais klibinkščiavo į svarbius balsavimus Seimo salėje.

Taip, Seime labai trūksta Irenos Degutienės išminties, neįprasta, kai nebėra Gedimino Kirkilo ar nuolatinio priešgynos Naglio Puteikio. Kita vertus, labiau pradedame vertinti Jurgio Razmos ar Rimos Baškienės patirtį ir tuo pačiu atrandame naujas idėjas, keistas politines konfigūracijas, kurios susidaro konkrečiais klausimais ir nėra griežtai susijusios su pozicijos/opozicijos perskyra.

Kol kas rašau labiau apie psichologinius dalykus, kurie labai svarbūs, bet nėra vieninteliai. Mano įsitikinimu, labai svarbu ir tai, kad naujoji Vyriausybė nepaskelbė apie politinę revoliuciją, apie tai, kad bus ištrinta viskas, kas buvo daroma per pastaruosius aštuonerius metus, kai dabartiniai valdantieji buvo opozicijoje. Tęstinumas, tobulinant, atran-

dant vis naujas galimybes, šiandien labai svarbu. Tai nereiškia, jog valstybėje nėra problemų. Tačiau revoliucijos nepadedą jų spręsti, bet tik sukelia daug triukšmo. Labai svarbu, jog visi dirbtume ne dėl įvaizdžio, reitingų, bet galvodami apie ilgalaikę perspektyvą.

Esu jau rašęs, kad valstybę įsivaizduoju, kaip didelį sodą. Labai svarbu tręšti vaismedžius, ravėti piktžoles, laistyti, jei ištiko sausra, genėti, kai tam yra poreikis. Tačiau dauguma dalykų auga patys, tik svarbu jiems netrukdyti, svarbu, kaip pabrėžė naujasis Sveikatos apsaugos ministras, nepamiršti, kad ne ministerija, bet gydytojai gydo žmones.

Puikiai suprantu, kad yra nemažai žmonių, kuriems pozityvas atrodo nuobodus. Tačiau koronaviruso pandemija turėjo mus išmokyti, jog „neigiamas“ testas yra laimėjimas ir būna situacijų, kai kurį laiką geriau pagyventi nuobodžiau tam, jog turėtume ateitį, kuri, tikiu, dar nustebins savo grožiu ir gerais dalykais.

Baigiu neįprastu palinkėjimu – jei pradės atrodyti, kad visas pasaulis aplink susimokė prieš jus, pasitinkinkite, gal paprasčiausiai kažkokia žaizdelė („išnarintas pirštas“) įsimetė į mūsų jausmus ir vertinimus ir dera ne „gelbėti“ pasaulį, bet pasirūpinti tuo, kas vyksta mūsų viduje. Pasaulis yra gražus ir ne blogiui priklauso paskutinis žodis.

Tremties baisumai vis atgyja

Pagal okupantų sudarytą sąrašą į Sibirą su tėveliais turėjome iškelti ir mes, keturi vaikai, – pasakoja Mečislovas LIUTVINAS, – Vytautui ėjo aštuonioliktis, man – penkioliktis, Juozui – dvylikis, o Justinui buvo tik šešeri. Ką mama sugebėjo sudėti į maišus, tą ir turėjome. Jai viskas krito iš rankų. Kareivis paprašė autams medžiagos, tai jam mama padavė baltą paklodę. Visų akyse jis ją suplėšė juostomis, senus autus nuvyniojo ir paliko prie slenksčio, kojas apsuko naujais. Jis patarinėjo tėčiui pasiimti pjūklą, kirvį, plaktuką ir daugiau buities įrankių. Mama traukė nuo lovų užtiesalus ir vyniojo į juos daiktus, drabužius.

Tęsinys. Pradžia Nr. 4 (1410)

Duonos teturėjom vos porai dienų, nes kubile kilo naujai užmaišyta tešla. Lašiniai buvo paslėpti malkinėje, tačiau „politrukas“ ten nueiti tėveliui jau neleido. Ir mes, vaikai, supratome, kokia nelaimė mus aplankė.

Tada lankiau Marijampolės gimnazijoje antrą klasę, tačiau iš susijaudinimo net portfelio su vadovėliais ir sąsiuviniais nepasiėmiau. Neturėjome ne tik maisto, bet ir pinigų: tremties išvakarėse atėjo mokesčių rinkėjai ir teko šeimai atiduoti sutaupytus 25 tūkst. rublių, mums beliko tik 150. Taip, sakė, išvengsime tremties...

Įsimetėme kelionei puodą spirgų, miltų, kruopų, sviesto. Tėveliai buvo labai nusiminę. Į brikelę sukrovėme ryšulius, susėdome ant jų ir mes, vaikai. Mus iki Juozo Ambrazevičiaus sodybos, kur stovėjo kryžius, lydėjo ginkluoti kareiviai. Ten laukė kareiviškas sunkvežimis „polutarka“. Jį vairavo eilinis kareivis. Perkrovė į sunkvežimį mūsų daiktus, prieš pajudant „politrukas“ garsiai įsakė kareiviams, jei bėgsim, šaudyti.

Prie Ambrazevičių sodybos liko mūsų arkliai ir važelis, tačiau kas juos priglobė, taip ir nesužinojome. Susėdome ant savo daiktų, bijojome net krustelti. Prie kabinos įsitaisė ginkluotas kareivis. Pajudėjome, pravažiavome Vosylienės, Juozo Miežlaidžio sodybas, įvažiuojome į vieškelį Krosna–Liudvinavas.

Buvo pats ievų žydėjimas. Tuos devynis kilometrus iki Marijampolės važiuojome lėtai, buvome tylūs, liūdni, bijojome nežinios. Buvo keista, kad tą šeštadienio rytą niekur aplinkui nesimatė žmonių, tarsi visi būtų išmirę.

Nuvežė į Sasnavos gatvę, esančią prie Marijampolės geležinkelio stoties. Matėme vagonų ešelonus, prie kurių būriavosi ginkluoti kareiviai. Jiems mus atgabenęs „politrukas“ ir „pridavė“. Taip pakliuvome į vagoną. Tamsoje išryškėjo plonų lentų gultai, ten jau radome kelias šeimas. Vagono langelis buvo grotuotas, grotos dar apsuktos spygliuota viela. Iki šiol atmintyje išliko prie vagono augę balti ploni berželiai, išlydėję mus į Sibirą.

Būnant vagone, dar kažkas atnešė mums iš Netičkiemio kepalą duonos. Kalbėjo, kad tai buvo mokytojos Vėlyvienės parama mums. Mat mūsų namuose tada buvo įsikūrusi ne tik pradžios mokykla, kurioje ji mokytojavo, bet gyveno ir pati mokytoja.

Paskutinė šeima, kurią įkėlė į mūsų vagoną, buvo Raslavičiai ir

Paketurytė. Jie gyveno netoli Marijampolės. Sako, šeimos galva buvo gyvenęs Amerikoje, ten turėjo vaisingą. Sugrįžęs į Lietuvą, prie Patašinės kaimo įsigijo stambų ūkį.

Pajudėjome į Šiaurę

Vagonai pajudėjo jau įdienes, tada pratrūko maldos ir dejonės, vaikų ir jų motinų raudos. Tamsoje jautėme vagonų ratų bildesį, kamavo skriauda ir klausimas: už ką? Pro grotuotą plyšelį pamatėme Kazlų Rūdą. Tada tėvelis su vyrais padarė apie 35 centimetrų pailgą skylę grindyse. Ją reikėjo slėpti, kad sargybinis nepamatytų.

Kabino prie ešelonų papildomus vagonus su tremtiniais. Po kelių parų nežinios įvažiuojome į Rusijos teritoriją. Tik tada kareivis atstūmė vagono duris, leido išlipti ir palįsti po vagonais atlikti gamtinių reikalų. Reikalavo ten tupint nesidairyti ir neišsitiesus visu ūgiu, susirietus, sugrįžti į vagoną. Nepaklusniusius spardė be gailėsčio.

Dundėjome per tiltus, slinkome mažai apgyvendintais laukais. Pakeičiui mirė močiutė Ona Žvingilienė. Kareiviai, traukinius sustojus, išnešė jos kūną ir paguldė pakelėje. Važiavome toliau. Taip keliavome iki tolumo Čeliabinsko.

Čia pasitiko deginamos anglies smogas. Jau leido vietinėms moteriškėmis priėti prie vagonų ir pardavinėti mums bandeles su kopūstų įdaru. Tėtis visiems nupirko po vieną bandelę. Greta mūsų vagono sustodavo ir kiti ešelonai. Per langų plyšelius žmonės vieni kitų klausinėjo, iš kur važiuoja, kur esame. Kartą atsakiau, kad mes iš Marijampolės, tačiau atsakymo neišgirdau.

Ešelonas buvo labai ilgas, tai galėjai pastebėti tik posūkiuose. Mačiau arimus, kuriuose akėčias traukė trys ar keturios vietinės rusės, o laukai buvo neapsakomo dydžio. Karas buvo visai nualinęs šį kraštą, net sunku buvo tai stebėti.

Pradėjo stotyse dalyti kopūstų sriubą, kurios nė iš tolo nebuvo galima palyginti su mamos virta. Pravažiavome Omską, Novosibirską, Ačinską, sustojome Krasnojarsko prekinėje stotyje. Stotyje vedė į pirtį, dezinfekavo drabužius. Brolis Vytautas po maudynių atgavo juos šlapius, manęs kažkodėl į pirtį nenuvedė.

Iš stoties nuvežė prie Jenisejaus prieplaukos, kur jau laukė mūsų laivas „Ordžanikidzė“. Birželio 9-ąją kelionė Jenisejumi baigėsi, išlipome

Sveikiname

Garbingo jubiliejaus proga sveikiname buvusį Kalnų Altajaus tremtinį, medicinos mokslų daktarą, gydytoją **Jurgį NORKAITĮ**.

J. Norkaitis gimė 1936 m. sausio 30 d. gražiam, sename Zanavykijos kaime, ant Nemuno kranto, Pervazninkuose. Aplink girios, išplatėjęs Nemunas su žaliuojančiomis pievomis, garbingą senovę primenantys Sudargo piliakalniai.

Tėvai buvo stambūs ir pavyzdingi ūkininkai. Laiminga vaikystė, gražaus gyvenimo Lietuvoje atcitis. Tremtis – ir viskas sugriuvo: prasidėjo skaudžiausi išgyvenimai, kančios. Stiprybės dvasia iš garbingos giminės šaknų vienijo šeimą, padėjo iškęsti kančias ir suteikė geresnio gyvenimo viltį. Į pagalbą pasitelkus protą ir valią pavyko įveikti sunkumus ir Jurgis tapo gydytoju. Grįžo į Lietuvą. Svajonė, gyvenimo prasmė teikti pagalbą savo tėvynės žmonėms išsipildė. Dirbdamas Vilniaus miesto Antakalnio klinikinėje ligoninėje gydė ir 1991 m. sausio 13 d. sužalotus žmones.

Sveikindami su gimtadieniu ir dėkodami už žmonėms teiktą pagalbą, išsaugotas gyvybes, gražintą sveikatą linkime dar daug laimingų metų, gražaus bendravimo su artimaisiais, Dievo palaimos.

Buvę Altajaus krašto Ust-Kano tremtiniai ir jų artimieji

Sveikiname garbingo jubiliejaus proga:

Genovaitę TAMOŠIŪNIENĘ ir Stanislovą VASILIAUSKĄ – 85-ojo,

Nataliją JANUŠAITIENĘ ir Violetą KRONIŪNAITĘ – 75-ojo,

Genovaitę JARULIENĘ, Rimantą JANULIAVIČIŲ ir

Janiną KRASAUSKIENĘ – 65-ojo,

Maurikijų GRĖBLIŪNĄ – 55-ojo.

Brangieji, pažadėkit sau šnarančią smilgų vasarą, dovanokit sau švelnų debesų baltumą, paglostykite sau veidą vėjo dvelkimu ir išstarkit žodį, kuris visa tai sujungia... Marija lai globoja, Dievas te laimina.

LPKTS Panevėžio filialas

į krantą. Čia mūsų jau laukė būsimeji darbdaviai, klausinėjo, ką kas moka, kokius įrankius turi.

Gyvenimas barake, darbas miške

Mus nugabeno į 40 baraką. Gyvenome kaimynystėje su nuo Šešupės atvežtais Bartuškais, Babarskais, Černiauskais, Civinskais, Sarpaliais. Mūsų šešių asmenų šeima skyrė 16 kvadratų kambarį su vienu langu ir virykla. Tualetai buvo tolokai už barako, o šulinys nuo jo nutolęs apie šimtą metrų. Sužinojome, kad prie kelio į Pasobną gyvenantis valstietis laikė jaučius, karves, bet nemokėjo jokių mokesčių. Mat kažkada iš Jenisejaus ištraukė skęstantį caro tremtinį Josifą Džiugašvilį. Iš jų kartais pirkdavome pieno.

Parduotuvėje maisto galėjome nusipirkti tik pagal korteles. Įpirkdavome tik žuvį „gorbušką“, nes ji buvo pigiausia. Reikėjo ilgai stovėti eilėje, kartais duona baigdavosi, tad sliūkindavome namo piktai. Kas dvi savaites reikėdavo registruotis pas Maklakovo komendantą, be jo žinios iš gyvenvietės išvykti buvo nevalia.

1950 m. mudu su Pijumi Mažeikiu buvom sulaukyti už gal trijų kilometrų esančiame miškelyje ir sargybinio su ginklu parvesdinti atgal.

Pradėjau dirbti vos atvykęs į tremtį, tai yra penkiolikos. Plukdžiau rąstus Jenisejumi, kroviau į rietuves lentas medžio apdirbimo įmonėje. Menu jau 1952 m. čia įvykusį neregėtai didelį gaisrą. Net už dviejų šimtų metrų stovint jautėsi baisus karštis, daug medienos gaminių su-

degė, o gaisravietė smilko kelias paras. Liko didelis pelenų laukas...

Kurį laiką su statybininkais statiau barakus.

Maklakovas – sena 17 amžiaus gyvenvietė, suklestėjusi 19 amžiaus pradžioje norvegų pramonininkui Jonui Lidui čia pastačius medžio apdirbimo kombinatą, kuris po revoliucijos buvo nacionalizuotas, o po karo – išplėstas. Jo plėtime, statant naujas lentpjūves ir dalyvavo lietuviai tremtiniai.

Jaučiais iš miško per didelius šalčius vežiojau rąstus. Dirbau su tremtiniais karjere, kur reikėjo kustuvais krauti žvyrą į sunkvežimius, taip pat kalkinių akmenų skaldykloje. Ten į darbą reikėdavo kasdien eiti po 14 kilometrų. Vargau ir plytinėje... Darbo diena tęsdavosi po 12 valandų. Visus mano dirbtus darbus sunku ir įvardyti.

1954 m. mirė tėtis. Tuo metu mokiausi Mamantovo technikos mokykloje vairuotojų mechanikų grupėje. Šią mokyklą baigęs brolis Juozas jau dirbo traktorininku Maklakove. Mokykloje buvo griežta drausmė, per vienerius čia praleidžiamus mokslo metus niekur neišleisdavo. Didelis muštras. Deja, neišleido mane ir į tėčio laidotuves. Atgulė jis Maklakovo kapinėse. Tik 1989 m. su broliu Vytautu parsivežėme tėčio palaikus slapta, be jokių leidimų, palaidojome Marijampolės kapinėse.

(Bus daugiau)

Kazimiero ir Monikos Dobrovolskių vargo kelių vingiai

Tėvas dirbo miškuose, nusakinimo darbuose – gamino sakus (rusiškai vadino „živica“). Buvo sveikas ir ligos jo neėmė. 1958 m. išėjo į pensiją, bet pensija buvo maža, vos 30 rublių, nes darbo stažas buvo vos 10 metų (darbo ūkyje neskaičiavo), todėl dirbo toliau, o stažą (į)formino žmonos vardu, nes ir jos stažas buvo mažas (ūkyje jos darbas buvo įvardytas kaip namų šeimininkės).

Pabaiga. Pradžia Nr. 4 (1410)

Tėvai grįžo 1964 m.

Įmonės vyr. buhalteris pasisiūlė padėti jai su darbo stažu, įskaičiuoti visą laiką ir visiems šeimoje dirbusiems Sibire. Kadangi šis vyr. buhalteris buvo girtuoklis, su juo reikėjo gerti, palaikyti kompaniją. Tas Monikai ir Kazimierui buvo labai nepriimtina, bet viskas buvo ne velniui. 1963 m. išėjus į pensiją, jai prisikaičiavo 104 rublius.

Tėvai į Lietuvą grįžo 1964 m., apsistojo Naujojoje Akmenėje pas sūnų Kazimierą. Buvo jau pensininkai ir trinčių su valdžia neturėjo. Tėvas nusipirko arklį ir uždarbiavo dirbdamas žemę kolektyviniuose soduose, prie individualių namų.

1966 m. nusipirko namą Nevarėnuose, nes Naujojoje Akmenėje, tuose cemento dulkių debesyse, nenorėjo praleisti likusio gyvenimo. Nevarėnuose iš pradžių laikė karvę ir arklį (arklį per pusę su broliu Pranciškumi), bet vėliau arklio atsisakė. Mirė 1976 m., palaidotas Tirkšliuose.

Elenos ir Vytauto gyvenimas

Tėvai ragino vyriausią iš vaikų Eleną kur nors mokytis, įgyti specialybę. Nupirko siuvamąją mašiną, kad galėtų užsidirbti siūdama ir nereikėtų Sibire dirbti miške. Elena šiek tiek pramoko siūti.

1960 m. iš Lietuvos atvyko broliai Stasiuliai su draugu uždarbiauti. Elena susipažino su Liudu Stasiuliu. Šis ją paliko, o Elena jau laukėsi. Pagimdė dvynukus: Ritą ir Albertą. 1964 m. tėvai grįždami į Lietuvą pasiėmė kartu ir vaikaitę Ritą, nes ji buvo labai prisirišusi prie senelių. Elenai su vienu vaiku buvo lengviau. Su sūnumi Albertu į Lietuvą grįžo 1969 m. Gyveno kartu su tėvais Nevarėnuose. Mirė 2006 m.

1956 m. iš lagerio paleistas Vytautas apsistojo pas tėvus Dačno kaime. Rudenį grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Naujojoje Akmenėje, įsidarbino cemento gamykloje. Netrukus statybai gavo sklypą, pasistatė namą, susituokė su tremtine Aleksandra Kazlauskaite (g. 1931), susilaukė trijų vaikų. Vienas mirė. Stasys gimė 1959 m., 1994 m. išvyko į Ameriką, 2002 m. žuvo. Jau nesynysis sūnus Vidas gimė 1964 m.

Vytautas, pajutęs inkstų negalią, pasitraukė iš darbo cemento gamykloje. Netrukus paaiškėjo, kad reikalinga inkstų transplantacija. Donorų neatsirado. Kelerius metus daromos inkstų dializės išsekimo organizmą, atsirado širdies negalavimai. Išstiko infarktas, mirė 2004 m. Palaidotas žmonos gimtinėje Pievienuose.

Vytauto žmona Aleksandra taip pat dirbo cemento gamykloje. Darbas sunkus, kenksmingas. Vėliau perėjo prie statybų kolūkyje. Mirė 2019 m., palaidota Pievienuose.

Monika Dobrovolskytė, 1952 m.

Zigmantas Dobrovolskis, 1972 m.

Sūnus Vidas (iš Vytauto šeimos likęs vienintelis), gyvena Naujojoje Akmenėje, paveldėjęs tėvo išpuoselėtą sodybą pavyzdžingai ūkininkauja.

Kitų sūnų ir Monikos likimas

Sūnus Kazimieras 1958 m. rudenį gavo dokumentus ir iš karto išvyko į Lietuvą. Apsistojo pas brolių Vytautą Naujojoje Akmenėje, įsidarbino cemento gamykloje. Po metų ir jis statybai gavo sklypą, padedant tėvams pasistatė namą.

Vakarais lankė vakarinę mokyklą, baigė 8 klases ir įstojo į technikumą vakarinį skyrių. 1966 m. tėvai išsikėlė į Nevarėnus, jis liko vienas. 1969 m. susituokė su Danute Beržinyte (g. 1948 m.), susilaukė trijų dukterų. 1970 m. gimė Genutė (buhalterė), 1972 – Rima (slaugė), 1976 m. – Renata (vadybininkė).

Cemento gamykloje buvo kenksmingos sąlygos, todėl į pensiją Kazimieras išėjo anksčiau, 1989 m., būdamas 58 metų. Žmona įsidarbino melioracijoje, prie kanalų valymo. Ji mirė, nesulaukusi pensinio amžiaus, nuo insulto. Po metų mirė ir Kazimieras.

1948 m. Moniką Berežnovkoje priėmė į pirmą klasę, nors Lietuvoje jau buvo baigusi tris klases (nemo-kėjo rusiškai). Vasarą dirbo miškuose prie sakinimo. Vidurinę baigė 1960 m. ir įstojo į Novosibirsko institutą. Institutą baigė 1965 m., įgijo geodezininko specialybę. Novosibirske gyveno ir dirbo iki 1973 metų.

Grįžus į Lietuvą, pasisekė įsidarbinti Plungėje, statybose geodezi-

Zigmantas ir Kazimieras Dobrovolskiai, 1957 m.

ninke, gavo butą. Sulaukusi solidaus amžiaus, kai nebegalėjo savimi pasirūpinti, persikraustė pas sesers Elenos dukterį Ritą, į tėviškėje Alberto nebaigtą statyti namą, kuriame ir šiuo metu gyvena.

Zigmonto pasakojimas

„Mano vaikystė tremtyje praėjo kaip ir visų vaikų, – sako jauniausias iš penkių Dobrovolskių vaikų Zigmantas. – Bendravau, žaidžiau. Sunkiau buvo vyresniesiems – Elenai, Monikai, Kazimierui. Man atrodo, kad tai atsiliėpė jų vėlesniame gyvenime. Mokslas iš pradžių man nesisekė. Koją pakišo kalba. Berežnovkos kaime, kur mokiausi, buvo mažai mokinių ir visos keturios klasės mokėsi kartu, tai yra viename kambaryje. Pertraukos buvo ilgos. Mes labai anksti grįždavome namo – tai pastebėjo ne tik mano tėvai, bet ir aplinkiniai kaimynai.

Pavasariį persikėlėm į Michailovsko kaimą, kitą rajoną. Ten mokytojai labai nepatiko tremtinių vaikai. Ji buvo vienintelė mokytoja, kuri supykusi tremtinių vaikus vandindavo banditais. Kai baigiau keturias klases, tėvas daugiau nebenerėjo manęs leisti į mokyklą, bet vasarą, kai iš lagerio grįžo brolis Vytautas, jis buvo už tai, kad mokytis toliau, sakė, kad darbui dar per mažas.

Vidurinė mokykla buvo kitame kaime, Šelamskose, už 12 kilometrų.

Ten mane priėmė į bendrabutį, tai per mokslo metus grįždavau tik šeštadieniais. Mokyti buvo lengva, nes rusų kalbą jau mokėjau. Nebuvau pirmūnas, bet ir ne paskutinis. Vasaromis dirbau prie sakinimo darbų. 1963 m., baigus vidurinę, mane paėmė į kariuomenę.

Tarnavau Tolimuosiuose Rytuose, Primorėje (Primorsky Krai), netoli Vladivostoko. Klimatas truputį šiltesnis negu Lietuvoje. Augo laukinės vynuogės, riešutai, kiti laukiniai vaismedžiai. Iš kariuomenės grįžau 1966 m. jau į Lietuvą, nes tėvai buvo grįžę ir gyveno Naujojoje Akmenėje, pas Kazimierą. Įsidarbinau Šiauliuose, nes ten buvo paruošiamieji kursai stoti į aukštąją mokyklą. Į kursus neįstojau, nes jau buvo per vėlu. Iš kariuomenės paleido gruodžio mėnesį.

1967 m. įstojau į VISI. Po pusantro metų persivedžiau į neakivaizdinį skyrių. Diplomą gavau 1974 m. Mano specialybė buvo mašinų remontas ir eksploatacija. Pagal specialybę neįsidarbinau, nes siūlė dirbti tik būdiniu mechaniku. Dirbti pradėjau Mažeikių kompresorių gamykloje. 1970 m. susituokiau su Dalia Kairyte. Santuokoje gyvenome iki 1980 m. Išsiskyręs apsigyvenau pas mamą Nevarėnuose, Telšių r.

Pasiūlė darbą kolūkyje. Iš pradžių dirbau namudininku, vėliau sandėlininku. Dirbti reikėdavo nuo 7 ryto iki 9 vakaro, šeštadieniai ir sekmadieniai taip pat. Pirmas atostogas gavau 1989 m. Kažin, ar sunkiau buvo baudžiamos laikais? Vėliau gaminau įvairius suvenyrus. Darbas nelabai sekėsi, skaudėjo li-gotą ranką. Dar Mažeikiuose buvo pripažinta, kad sergu Bechterevo liga (kalkėja stuburas, virsta į vienišą vamzdelį).

1982 m. pradėjau dirbti kolūkyje Nevarėnuose, atsarginių dalių sandėlyje. Atlyginimas nedidelis, bet buvo sąlygos laikyti karvę. Už pieną gaudavau daugiau negu atlyginimo. Gavau sklypą namui statyti. Nuo 1984 m. gyvenau kartu su dukterimi Rasa. Ji, baigusi vidurinę, įstojo į Klaipėdos universitetą. Šiandien dirba mokytoja Telšiuose.“

Monikos ir Kazimiero Dobrovolskių palikuonys tėviškės žemę atgavo tik 1992 m., tėvų jau nebebuvo. Rinko ir tvarkė dokumentus jų vaikaitė Rasa. Vietoje gražios sodybos ir derlingų laukų likę tik griuvėsiai ir kiek tik užmatai krūmai, krūmai. Šiuo metu Zigmantas gyvena tėviškėje jau savo statytame name ir džiaugiasi, kad visos netektys ir skriaudos jau praeitis, bet vaikystėje kęsta vergiška tremtinio dalia vis tiek sugrįžta skaudžiais prisiminimais.

Tai tokia 1948 m. birželio 22-osios tremtinių Dobrovolskių gausios šeimos gyvenimo epopėja.

Parengė Aleksandra PRIJALGAUSKIENĖ

SPAUDOS
RADIO IR
TELEVIZIJOS
REFORMOS
FONDAS

Istorija be „baltų dėmių“

Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris Liudvikas Stanišauskas

Gintaras LUČINSKAS

Nuo 1919 m. vasario 16 d. 1-ojo pėst. pulko vado pareigas pradėjo vykdyti karininkas Valerijonas Ramanauskas, o jo padėjėju paskirtas karininkas K. Ladyga. Vasario 19 d. karininko I. Musteikio vadovaujamas 1-ojo pėst. pulko I batalionas sugrįžo į Alytų ir iškart išstatė lauko sargybas prieš Raudonąją armiją Domantonių–Venciūnų–Ulyškių kaimų ribose. Bolševikų pastangos užimti Kauną ir nuversti Lietuvos Vyriausybę žlugo. Pskovo divizijos daliniai užėmė barą: Lyda–Varėna–Perloja–Daugai–Stakliškės–Jieznas–Žasliai–Pagelaziai–Bugonys. 1-ojo pėst. pulko kareiviai šio fronto ruože stovėjo į rytus nuo Alytaus: Poteronių–Švobiškių–Domantonių–Venciūnų–Ulyškių kaimuose. Pulko kareiviai ėjo sargybą, gynė miestą nuo įsiveržimų, rengėsi svarbesnėms kovoms.

Tęsinys. Pradžią Nr. 3 (1409)

Rinkosi pirmieji savanoriai

Vasario 17 d. 1-ojo pėst. pulko 2-ojo bataliono kariai su vadais iš Jiezno grįžo į Prienus, o vasario 18 d. išvyko į Kauną. Prienuose buvo turgaus diena, pavyko surinkti ūkininkus, kurie vežtų su rogėmis. Vėlai vakare pasiekę Aukštąją Panemunę, apsisitojo 2-ojo pėst. pulko kareivinėse. Po vasario 20 d. visiems 1-ojo pėst. pulko kariams įsakyta vykti į Marijampolę. Jiems pervežti Kauno karo komendantūra parūpino reikalingą skaičių pastorių. Keliavo dvi dienas, nakvodami Veiveriuose. 1-asis pėst. pulkas toliau formavosi, pasidalijęs į dvi stovyklas – Marijampolėje ir Alytuje.

1-ojo pėst. pulko 1-ojo bataliono vadas karininkas I. Musteikis su dviem pėstininkų kuopomis apsisitojo Alytuje, kareivinėse. 1-ojo bataliono organizacinę veiklą sunkino tai, kad Alytuje dar nefunkcionavo jokios civilinės įstaigos. 1919 m. vasario 24 d. pradėta formuoti Alytaus miesto ir apskrities komendantūra. Jos komendantu paskirtas 1-ojo pėst. pulko karininkas Aleksandras Mikelėnas, netrukus į ją pradėjo rinktis pirmieji savanoriai.

Apytikriais duomenimis, tuo metu Alytuje buvusias vokiečių pajėgas sudarė apie 10 batalionų, turėjusių 10–13 kulkosvaizdžių ir 18 patrankų. Raudonosios armijos du pulkai buvo Varėnoje ir vienas – Dauguose. Bolševikai savo agresyvių planų neatsisakė. Iš žvalgų sužinojus apie raudonarmiečių judėjimą Alytaus kryptimi, vokiečių daliniai 1919 m. kovo 1 d. puolė raudonarmiečius ir užėmė Daugus bei Babriškes. Raudonarmiečiams pasitraukus į Varėną ir Valkininkus, vokiečiai toliau jų persekiojo ir grįžo į Alytų.

Netrukus 1-ajam pėst. pulkui sustiprinti imtasi didelių organizacinių priemonių. Karininką V. Ramanauską perkėlus tarnauti į KAM štabą, 1919 m. kovo 6 d. pulko vadu, turinčiu plačius įgaliojimus, patvirtintas karininkas K. Ladyga. Jo padėjėju paskirtas karininkas I. Musteikis, kuris tapo ir Alytuje įsikūrusių kariuomenės dalinių viršininku. 1-ojo bataliono vado pareigas iš jo perėmė karininkas A. Žemaitis. Karininkas Konstantinas Žukas paskirtas Marijampolėje pradėto formuoti 1-ojo pėst. pulko 3-iojo bataliono vadu. 1919 m. kovo 4 d. 1-ojo pėst. pulko 5-osios kuopos 25 kareiviai, tarp jų ir L. Stanišauskas, išsiųsti į tarnybą Kalvarijos miesto komendantų žinion.

Koplytstulpis Liudvikui Stanišauskui, 1995 m.

Tarnystė Marijampolės komendantūroje

Nuo 1919 m. kovo 4 d. iki liepos 23 d. savanoris L. Stanišauskas tarnavo Kalvarijos miesto komendantūroje (intendantūroje), o nuo liepos 24 d. iki gruodžio 7 d. tarnavo Marijampolės miesto ir apskrities komendantūros kuopoje. Tarnaudamas šioje komendantūroje ėjo sargybą palaikant tvarką mieste, gaudė plėšikus, saugojo valdišką turtą ir sandėlius, rugpjūčio 15–18 dienomis lydėjo areštuotus nusikaltėlius į Kauno kalėjimą, spalio 20–23 dienomis vyko į Veiverius kareivių mobilizacijos reikalais.

1919 m. rugpjūčio 27 d., vadovaujami karininko Juozo Kalėdos, Marijampolės komendantūros 19 kareivių, tarp jų ir savanoris L. Stanišauskas, kartu su Marijampolės 1-uoju atsargos batalionu, kuriam vadovavo karininkas Antanas Kemėžis, išvyko į frontą prie Seinų. Iš Marijampolės atvykęs karininkas J. Kalėda vadovavo Punske suorganizuotai 60 partizanų ir Marijampolės komendantūros 30 karių grupei. Rugpjūčio 28 d. savanoris L. Stanišauskas dalyvavo mūšyje užimant Seinus. Kautynėse su Lenkijos kariuomene ir lenkų partizanais sužeisti 32 lietuviai kariai, 17

dingo be žinios. Į Marijampolę grįžo rugsėjo 7 dieną.

1919 m. lapkričio 1 d. Marijampolės komendantūros 40 kareivių (taip pat ir eil. L. Stanišauskas), vadovaujama J. Kalėdos, išvyko į Lazdijus Seinų miesto ir apskrities komendantų žinion saugoti Lietuvos–Lenkijos demarkacinę liniją. Iš Kapčiamiesčio gruodžio 5 d. sugrįžo į Marijampolę. Gruodžio 7 d. eil. L. Stanišauską kartu su dar 21 kareiviu iš Marijampolės komendantūros išsiuntė Kauno Etapo komendantų žinion. Čia jis tarnavo iki 1920 m. vasario 9 d.

Nuo 1920 m. vasario 10 d. eil. L. Stanišauskas tarnavo 6-ojo pėst. Pilėnų kunigaikščio Margio pulke, 2-ojoje kuopoje. Vasario 21–23

dienomis 6-ojo pėst. pulko 2-osios kuopos sudėtyje jis dalyvavo malšinant bolševikų agitatorių suorganizuotą Kauno įgulos Panemunėje stovinčių Artilerijos pulko ir 2-ojo atsargos bataliono ginkluotą kareivių sukilimą. Sukilimo tikslai buvo, pasinaudojus sunkia ekonomine ir politine Lietuvos padėtimi, nuversti Vyriausybę ir sugriauti atsikuriančią nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Kad L. Stanišauskas tikrai buvo neraštingas, galima spręsti iš 6-ojo pėst. pulko 2-osios kuopos kareivių algų išmokėjimo už 1920 m. vasario mėn. antrą pusę vardinio sąrašo, kuriame paimant 50 auksinų už eil. Liudą Stanišauską, kaip nemokantį rašyti, pasirašė kitas kareivis. Beje, iš 2-osios kuopos 145 kareivių net 28 buvo neraštingi.

Susidūrimai su lenkų kariuomene

1920 m. vasarą Lenkijos kariuomenei puolant Lietuvą, pirmiausia su priešais susidūrė 6-ojo pėst. pulko 1-asis batalionas, vadovaujamas kpt. Kazio Mackevičiaus, nes šio pulko 2-asis ir 3-iasis batalionai dar pasiliko Dauguvos fronte kovoti su Raudonąja armija. 1920 m. liepos 30 d. 6-ojo pėst. pulko 1-asis batalionas iš Kauno išvyko į Marijam-

polę 1-ojo atsargos bataliono vado mjr. Jono Motiejūno-Valevičiaus žinion, o iš ten rugpjūčio 1 d. – į Lazdijus.

Rugpjūčio 5 d. perkeltas į Seinų kraštą, kur, užėmęs Klevų dvarą ir jo apylinkes, išbuvo rezerve iki rugpjūčio 24 dienos. Tą dieną 6-ojo pėst. pulko 1-asis batalionas, perėjęs Marijampolės grupės vado žinion ir gavęs įsakymą užimti ruožą Sidra–Indura linijoje (ši linija ėjo Lašos upe, pro Induros miestelį, Induros upe, per Sidros miestelį, Kamenos upe), išvyko per Kapčiamiestį į Sapockinę, kur, užėmęs barą nuo Lipsko iki Nemuno, ten išstovėjo iki rugsėjo 2 dienos.

Nuo rugpjūčio 28 d. 6-ojo pėst. pulko 1-asis batalionas buvo Gardino grupės vado žinioje. Rugsėjo 2 d. 6-ojo pėst. pulko 1-asis batalionas perėjo 8-ojo pėst. pulko vado žinion. Tą dieną gautame įsakyme nurodyta tokia užduotis: Marijampolės grupės kairiosios voros sudėtyje apeiti Augustavą iš pietų ir vakarų pusių. 6-ojo pėst. pulko 1-ojo bataliono paskirtis – judant kartu su 8-uoju pėst. pulku užimti perėjimus per Bebros upę Jastčembnoje ir Štabine.

Rugsėjo 2 d. 5 val. 6-ojo pėst. pulko 1-ojo bataliono visos kuopos išžygiavo iš Kurjankos k., kur buvo apsisitojusios nakvynei. 6-ojo pėst. pulko 1-ojo bataliono vadas vienai kuopai įsakė pulti ir užimti Lipską.

Kuopa puolė dviem būriais keliu Kurjanka–Lipskas ir vienu būriu nuo plento Augustavas–Gardinas, apeidama Lipską iš šiaurės. Šiek tiek pasipriešinusi Lipske stovėjusi lenkų karių įgula pasitraukė per Bebros upės tiltą Dambrovos k. link. Į Lipską ėjo visos batalionas ir pasiruošė pulti II Jastčembnos kaimą.

Netrukus atvyko 2-ojo pėst. pulko 1-ojo bataliono dalinys, skirtas likti Lipske ir saugoti voros sparną nuo Dambrovos k. pusės. 6-ojo pėst. pulko 1-asis batalionas be pasipriešinimo užėmė I Jastčembnos ir II Jastčembnos kaimus. 6-ojo pėst. pulko 1-ojo bataliono 2-oji kuopa buvo palikta I Jastčembnos k. saugoti perėjimą per geležinkelio tiltą, o 1-oji ir 3-ioji kuopos nužygiavo Raudonšilio kryptimi.

Ties Jastčembnos aukštuma naktį iš rugsėjo 4 į 5 d. mūšio su lenkų kareiviais metu, 6-ojo pėstininkų pulko 1-ojo bataliono 2-osios kuopos 33 kareiviai pateko į nelaisvę. Tarp jų, ir eil. L. Stanišauskas.

Lietuvos istorinių šaltinių duomenimis, 1920 m. rugsėjo mėn. per nepavykusią Seinų–Augustavo karinę operaciją Lietuvos kariuomenės nuostoliai buvo tokie: 2 karininkai ir 21 kareivis nukauti, 2 karininkai ir 37 kareiviai sužeisti, 2 karininkai ir 163 kareiviai pateko į nelaisvę.

(Bus daugiau)

Ilsėkitės ramybėje

Rimantas Pūtvis
1929–2021

Po sunkios ligos mirė buvęs Arkties tremtinys, Laptevų jūros tremtinių brolijos „Lapteviečiai“ narys, inžinierius Rimantas Pūtvis, Šaulių sąjungos įkūrėjo Vlado Putvinskio-Pūtvio vaikaitis. Tėvas Stasys Putvinskis-Pūtvis buvo Lietuvos kariuomenės savanoris, Vyčio kryžiaus V laipsnio ordino kavaliereus, žemės ūkio ministras, 1942 m. mirė Gorkio kalėjime. Rimantas su motina ir dviem seserimis 1941 m. buvo ištremtas į Altajaus kr. 1942 m. šeima perkelta prie Laptevų jūros, į Bykov-Mys gyv. Rimantui teko dirbti statybininku, vėliau plaukioti kateriu. 1947 m. persikėlus į Jakutską, vėl dirbo statybose. 1953 m. sukūrė šeimą su Irena Tamulevičiūte. 1957 m. į Lietuvą grįžo su dukterimi Julija ir sūnumi Stasiu. Neakivaizdiniu būdu baigė Kauno politechnikumą, dirbo inžinieriumi konstruktoriumi Žemės ūkio projektavimo institute.

Atgimimo metais aktyviai įsijungė į visuomeninę veiklą steigiant Laptevų jūros tremtinių broliją „Lapteviečiai“, atkuriant Šaulių sąjungą. Lietuvos liaudies buities muziejuje kuriant Tautos tremties ir pasipriešinimo sektorių, Rimanto jurtos-žeminukės projektas laimėjo konkursą. 1992 m. vasarą, konsultuojant Rimantui, brolijos lėšomis ir talkininkų pastangomis jurta buvo pastatyta. Ypatingą pagarbą Rimantui visada reikšdavo prie jurtos besilankantys jakutai, prisimindami jo darbus ir vadovavimą „Jakutstroj“ brigadai, kas kartą kviesdami aplankyti Jakutską ir siūlydami apmokėti kelionės išlaidas. Rimantas tuo nepasinaudojo.

LGGRTC išleistoje knygoje „Juodųjų dienų sakmės“ (2001) yra Rimanto pasakojimai apie tremtį „Tremtiniai ledo ir šalčio karalystėje“. Vėliau paruošė ir išleido savo atsiminimų knygą apie gyvenimą Lietuvoje ir tremtyje „Vaikystė baigėsi anksti“ (2013). Jo knygoje aprašyti gyvenimo vaizdai padeda suvokti, ką mes, tremtiniai, turėjome, ko netekome, kuo mus norėjo paversti ir kuo tapome.

Buvo aktyvus Lietuvos knygnešių draugijos narys.

Rimantas gyvenimą priėmė su dėkingumu – ir negandas, ir pamokas – nepalikdamas vietos pykčiui ir kerštui, pasiruošęs eiti į Amžinybę su meile pasiliekančioms žmonėms. Netekome tauraus ir teisingo, tyros sielos, darbštaus ir atkaklaus žmogaus.

Mielas Rimantai, ilsėkis ramybėje.

Brolijos „Lapteviečiai“ vardu Jonas Markauskas

Kazys Pakalniškis
1928–2021

Gimė Šiaulių r., Šakynos sen., Masių k., ūkininkų šeimoje, kurioje augo keturi sūnūs ir dvi dukterys. 1948 m. tėvus su mažesniais vaikais ištrėmė į Sibirą. Kazys ir brolis Julius nuomojosi butą ir mokėsi Kuršėnų vidurinėje mokykloje – taip jiems pavyko išvengti tremties. Kazys mokėsi Kauno kinomechanikų mokykloje. Baigęs grįžo į Kuršėnus, įsidarbino kultūros namuose, vakarais važiuodavo į kaimus demonstruoti filmų. Vadovavo kino teatro „Venta“ statyboms. 1954 m. vedė Aldoną Jackevičiūtę. Užaugino sūnų ir dukterį. Anksti neteko žmonos.

Kazys buvo nepaprastos dvasios stiprybės, optimizmo, konstruktyvaus mąstymo, puikus pašnekovas ir patarėjas. Buvo vienas iš politinių kalinių ir tremtinių klubo „Tremtinys“ kūrėjų, LPKTS Kuršėnų skyriaus steigimo iniciatyvinės grupės narys, Sausio 13-osios brolijos narys. Rūpinosi palaikų parvežimu iš Sibiro, pokario rezistencijos ir istorinės atminties išsaugojimu ir perdavimu jaunajai kartai. Buvo aktyvus TS-LKD narys. Aktyviai domėjosi Lietuvos ir Kuršėnų politiniu ir visuomeniniu gyvenimu.

Palaidotas naujosiose Kuršėnų kapinėse.

Dėl skaudžios netekties nuoširdžiai užjaučiame sūnų Raimundą, dukterį Ramunę, vaikaičius, provaikaičius ir artimus gimines.

**LPKTS Kuršėnų filialas,
TS-LKD Kuršėnų skyrius**

Povilas Keistutis Čarneckis
1933–2021

Sausio 20 d. Amžinybėn iškeliavo paskutinioji žinomo tarpukario Lietuvos diplomato Valdemaro Čarneckio atžala – sūnus Povilas. Povilas su broliu dvyniu Petru gimė Romoje. Šeima 1925–1939 m. gyveno Romoje, kur V. Čarneckis buvo Lietuvos pasiuntinys Italijoje. Nuo 1939 m. tėvas perkeltas į Lietuvos užsienio reikalų ministeriją Kaune. Čia 1941 m. užklupo okupantų žiaurumai – buvo suimti savo namuose. Tėvas, atskirtas nuo šeimos, pateko į lagerį Sverdlovsko sr., vėliau perkeltas į kalėjimą, kur 1942 m. lapkričio 4 d. sušaudytas. Mama su penkiais vaikais ištremta į Altajaus kr., 1942 m. – prie Laptevų jūros. Į Lietuvą sugrįžo 1958 m.

Povilas buvo vedęs tremtinę Gražiną Sinkutę. Jie susilaukė sūnaus Algirdo. Povilui ir Gražinai pavyko įsidarbinti Kauno radijo gamykloje. Povilas įstojo į KPI vakarinį skyrių, o gamykloje dirbo konstruktorių biure. Buvo gerbiamas ne tik už nepriekaištingą darbą, bet dar labiau už kultūringą, malonų elgesį, plačią erudiciją, pagarbą kiekvienam. Atkūrus Nepriklausomybę, Čarneckių šeima atgavo savo namą V. Putvinskio gatvėje, kur gyveno iki mirties. 2020 m. sausio 15 d. mirė žmona. Nebeįsiviešėjo šios elegantiškos mielos poros Laisvės alėjoje, kur mėgo vaikščioti, nesutiksime šventiniuose minėjimuose Karo muziejaus sode lyje, Rumšiškėse prie jurtos, jų mėgstamoje Įgulos bažnyčioje.

Grupė buvusių bendradarbių

Ona Rudytė-Mauricienė
1926–2021

Gimė Tauragės aps., Pajūrio valsč., Cipariškės k., ūkininkų šeimoje. Ištekėjo už kaimyno Antano Maurico. Onutės brolis Kazimieras buvo Kęstučio apyg. Šalnos kuopos 2-ojo būrio partizanas Trimitas. Žuvo 1950 m. 1951 m. spalio 2 d. gausias Rudžių ir Mauricų šeimas ištrėmė į Krasnojarsko kr., Ačinsko ir Nazarovo rajonus. Tremtyje Mauricų šeima išgyveno iki 1957 m., kol buvo reabilituota. Grįžę įsikūrė tėviškėje, kur Onutė pragyveno visą gyvenimą. Onutė buvo aktyvi mūsų filialo narė. Jos iniciatyva ir rūpesčiu įamžinome Šiadėnų ir Pašaudžio miškuose žuvusių partizanų atminimą. Rūpinosi ne tik brolio Trimito, bet ir kitų partizanų atminties įamžinimu. Susisiekė su žuvusių partizanų giminėmis, surinko lėšų, surado paminklui laukų riedulį. 2004 m. paminklas su šešiolikos žuvusių partizanų pavardėmis buvo atidengtas. Užaugino sūnų ir dukterį. Judrią, visada linksmą senolę pakirto COVID-19.

Palaidota Tenenių parapijos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame Onutės dukterį, sūnų, vaikaičius ir provaikaičius, visus gimines, artimuosius ir draugus.

LPKTS Šilalės filialas

Užjaučiame

Mirus ilgametei Radviliškio buvusių tremtinių choro „Vermė“ choristei Joanai Vilimienei, nuoširdžiai užjaučiame dukterį **Birutę Bugniene**, gimines ir artimuosius.

Choro „Vermė“ kolektyvas

Nuoširdžiai užjaučiame **Genutę Rozenbergienę** mirus dukteriai Laimutei. Nieks neatstos dukters akių šviesos, rankos prisilietimo. Mes Jūsų skausmą dalijamės visi prašydami Apvaizdos globos – ne pasmerkimo.

LPKTS Panevėžio filialas

Nuoširdžiai užjaučiame LPKTS Kuršėnų filialo tarybos narę **Tijatą Švambarienę**, mirus seseriai Kazimierai Pivoriūnienei. Telydi Jus paguoda ir dvasios stiprybė šią sunkią netekties valandą.

LPKTS Kuršėnų filialas

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Savaitraščio vadovė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1200 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia (2021 m. skirta 14000 eurų)

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Sibire užgrūdintas

(atkelta iš 1 psl.)

Gyvenimas Igarkoje

1943 m. į Igarką buvo atitremta keli tūkstančiai kalmukų, kurie nuo bado ir šalčio beveik visi išmirė per pirmąją žiemą. 1948 m. birželio mėn. pabaigoje–liepos mėn. pradžioje į Igarką buvo atitremta apie 5000 lietuvių. Daugiausia tai buvo ūkininkai iš Ukmergės, Kauno, Raseinių ir Kėdainių apskričių. Dauguma lietuvių, kaip ir mano tėvai, buvo įdarbinti medžio apdirbimo kombinate.

Iš Jenisejaus viršupio taigos tremtinių (daugiausia lietuvių) nupjauti rąstai Jenisejaus upe sieliais buvo plukdomi į Igarką, kur rąstai buvo ištraukiami į krantą, sukraunami į dideles rietuves (atsarga žiemai). Keturiuose lentpjūvėse pjovė iš jų lentas, vežė į taip vadinamąją „biržą“, kur sukrovus į lentų rietuves („štabelius“) per žiemą lentas džiovino. Vasarą atplaukus laivams lentos buvo parduodamos užsienio šalims. Taip panaudodama beveik nemokamą darbo jėgą Sovietų sąjunga užsidirbdavo sau valiutos.

Mūsų šeima (5 žmonės) buvo apgyvendinta barako kambaryje (apie 12 kv. m.) su dar viena šeima (6 žmonės). Apie pusę metų teko gyventi tokiomis sąlygomis, kol kita šeima susirado būstą.

Tėvai dirbo kombinate po 10 val. už du puskepalius duonos. Jeigu ne mūsų tetos siuntiniai iš Lietuvos, mes, trys vaikai, tikrai nebūtume išgyvenę, nes per pirmas dvi žiemas buvo pats didžiausias mirtingumas: iš 565 1948–1960 m. mirusių tremtinių 277 (apie 50 proc.) mirė per pirmas dvi žiemas, dažniausiai (70 proc.) dėl bado ir šalčio, mirė vaikai ir seneliai.

Mes, vaikai, mokėmės, nes mūsų tėvų nuostata buvo, kad mokytam žmogui gyventi bus lengviau, ir jokia valdžia negalės išimti iš mokyto žmogaus galvos tų žinių, kurias jis gavo mokykloje ir institute. Mokyti lietuviams pirmus metus buvo labai sunku, nes niekas iš mokinių nemokėjo rusų kalbos, todėl daugumai mokinių pirmus metus reikėjo kartoti.

Dirbau, kad galėčiau mokytis

Tam kad galėčiau mokytis, aš nuo 13 metų vasarą ir du rudens mėnesius dirbau pjautos medienos „biržoje“. Pagal esamą Igarkoje tvarką, paaugliams galima buvo dirbti nuo 14 iki 16 metų po 4 val. per dieną, nuo 16 iki 18 metų po 6 val. per dieną. Mane, trylikametį, į darbą nebūtų priėmė, bet aš paprašiau Igarkos komendanto, kad jis išduotų pažymą, kad man jau 14 metų. Iš pradžių jis nenorėjo išduoti tokios pažymos, bet aš aiškinau jam, kad noriu mokytis ir todėl noriu užsidirbti pinigų drabužiams ir apavui. Jis pagailėjo manęs ir išdavė man reikalingą pažymą.

Dirbdamas paauglių „biržoje“ kiekvienais metais aš du mėnesius

vėluodavau eiti į mokyklą, nes medienos atkrovimo sezonas baigdavosi tik spalio mėnesio pabaigoje, kai užšaldavo Jenisejaus upė. Tekdavo daug mokytis, kad pasivyčiau kitus mokinius.

Mokykloje pagrindinis sportas buvo slidinėjimas ir salėje žaidžiamas tinklinis. Tai buvo ir mano sporto šakos. 1956 m. mokydamasis 8-oje klasėje, iškovoju mokyklos čempiono vardą.

Putnų šeima 1955 m. Igarkoje. 1-oje eilėje: tėvas Petras (1895–1961), sesuo Aldona (1945 m.), mama Rozalija (1913–1990); viršuje: brolis Kazimieras (1937 m.) ir Vytautas (1941 m.)

Toliau sportą teko užmiršti, nes 9-oje ir 10-oje klasėje aš mokiausi vakarinėje mokykloje ir dirbau vairuotoju. Vairuotoju pradėjau dirbti nuo 1957 m. būdamas 16 metų ir dar neturėdamas vairuotojo pažymėjimo. Prieš tai dvejus metus dirbau šalia miškovežio vairuotojo taip vadinamuoju „otvodčiku“, nurodydamas vairuotojui, kokius lentų paketus jis turi vežti iš „biržos“ prie laivų. Tada išmokau vairuoti miškovežį.

Vairuotojas be teisių

1957 m. vasarą pritrūko miškovežių vairuotojų, nes nuo 1956 m. lietuviams tremtiniams buvo leista išvažiuoti iš Igarkos į Krasnojarsko kr. pietus, o daliai tremtinių net į Lietuvą. Dėl vairuotojų trūkumo laiku nebuvo pakraunama mediena užsienio laivams, todėl kombinatui reikėjo mokėti užsienio laivams dideles baudas valiuta už prastovas. Tada iš Krasnojarsko atvažiavęs tresto valdytojas pasiūlė „atvodčikams“, mokantiems vairuoti, dirbti vairuotojais be teisių. Aš ir dar vienas vaikinys sutiko. Taip pradėjau dirbti vairuotoju. Kol dar dirbau „atvodčiku“ ir vėliau vairuotoju, medienos krovimo sezono metu reikėjo dirbti po 12 val. be poilsio dienų, o per pamainų kaitą – net 18 valandų. Žiemą dirbau po 8 val., lankiau vairuotojų kursus ir vakarinę mokyklą. 1958 m. pavasarį, būdamas 17 metų, išlaikiau egzaminus ir gavau vairuotojo pažymėjimą.

1959 m. baigiau vidurinę vakarinę mokyklą ir įstojau į Tomsko

politechnikos institutą (TPI), kur jau mokėsi mano brolis Kazimieras. Stojant į institutą, reikėjo išlaikyti visus penkis egzaminus ir surinkti 21 balą iš 25 ir jokių mandatinių komisijų, kokios buvo Lietuvoje. Tam tikrą privilegiją turėjo stojantieji su dvejų metų darbo stažu arba po kariuomenės. Pagal naują Chruščiovo sistemą institute pusantrų metų reikėjo mokytis ir dirbti pagal artimą specialybę, kad studentai

Gerai, kad geri žmonės patarė eiti pas KPI rektorių prof. K. Baršauską. Aš taip ir padariau.

Prof. K. Baršauskas išklaušė ir paprašė parodyti mano studento įskaitos knygele. Pamatęs, kad ten vien geri ir labai geri pažymiai, prof. K. Baršauskas pasakė: „Rašyk pareiškimą ir mokykis mūsų institute“. Prof. K. Baršauskas buvo vienas iš komunistų tik iš pareigos, nes kitaip nebūtų užėmęs rektoriaus pareigų. Kiek vėliau girdėjau, prof. K. Baršauskas priėmė į KPI ne tik grįžusius tremtinius, bet net ir buvusius politinius kalinius. Ne veltui, kai prof. K. Baršauskas mirė, jį laidojo pusė Kauno.

Sportas ir darbas Lietuvoje

Tik ką įstojęs į KPI, rudeni eidamas pro Kūno kultūros instituto (KKI) sporto salę, pamačiau ten besitreniruojančius imtynininkus – „klasikus“. Juos treniravo P. Poliakovas. Paprašiau priimti mane į jo grupę ir jis priėmė. Taip nuo 1962 m. rudens pradėjau treniruotis jau Lietuvoje.

1963 m. pavasarį iškovoju pirmą mažą pergalę Lietuvoje, tapau „Žalgirio“ čempionu, o vasarą dalyvaudamas SSRS jaunimo čempionate užėmiau 4-ą vietą. 1964 m. per respublikos pirmenybes iškovoju čempiono vardą ir įvykdžiau SSRS sporto meistro normą. Tais pačiais metais tapau SSRS sporto meistru.

1964 m. gruodžio mėn. baigiau KPI ir buvau paskirtas dirbti į Vilniaus autoinspekciją. Bet po mėnesio iš Vidaus reikalų ministerijos (VRM) gavau atsakymą, kad su tokia biografija, tai yra dėl tremties, aš VRM darbui netinkamas. Paskyrė į Lietuvos tekstilės institutą (LTI, šio instituto pavadinimas kelis kart keitėsi) konstruktoriumi, nors su tekstile mano mokslai nieko bendro neturėjo.

Dirbdamas konstruktoriumi, kūrė ir įvairius prietaisus ir standus, kurių pagalba instituto moksliniai bendradarbiai apsigindavo disertacijomis. Sukūriau standą ir instituto direktoriaus daktarinei disertacijai. Direktorius elgėsi labai egoistiškai neišleisdamas manęs į sporto stovyklą, nes manė, kad aš, kaip instituto darbuotojas, turiu dirbti tik institutui be jokių išvykų į stovyklą ir į varžybas. Tai man, kaip sportininkui, labai trukdė tobulėti ir pasiekti geresnių rezultatų.

1967 m. per Spartakiadą direktorius neišleido ne tik į stovyklą, bet ir į varžybas. Apie tai pasakiau treneriui, o jis už spartakiadą atsakingam miesto Vykdomojo komiteto sekretoriui. Šis rimtai pakalbėjo su direktoriumi ir jis daugiau man nebetrukė dalyvauti sporto stovyklose ir varžybose. Bet direktorius vėliau atkeršijo man: vietoj priklausančio dviejų kambarių buto 1968 m. paskyrė tik šeimyninį bendrabutį, iš kurio į butą perėjau tik 1973 m.

(Bus daugiau)

arčiau susipažintų su gamyba. Tai man išėjo į naudą, nes be stipendijos papildomai galėjau užsidirbti pinigų. Apie sportavimą pusantrų metų nebuvo ko ir galvoti.

1961 m. sausio mėn. baigęs darbą, pradėjau mokytis. Susiradau klasikinių (dabar – graikų–romėnų) imtynių sekciją ir pradėjau lankyti treniruotes. Iš pradžių lankiau tik pradedančiųjų, o vėliau ir meistrų treniruotes. Tai padėjo man greičiau tobulėti. Nors po treniruočių su meistras jaučiausi kaip sudaužytas obuolys, nes TPI klasikinių imtynių komanda buvo pakankamai stipri ir turėjo keletą Sibiro čempionų, tarp jų ir mano svorio imtynininką – lietuvi Jankauską. Po metų treniruočių turėjau antrą atskyrį ir 1962 m. pavasarį Tomsko miesto pirmenybėse po sporto meistro Jankausko ir pirmatyskyrininko iškovoju trečią vietą.

Grižimas į Lietuvą

1961 m. brolis grįžo į Lietuvą, dirbo statomoje Kauno HE ir gavo vieno kambario butą. 1962 m. aš, pasitaręs su broliu, nutariau pereiti iš TPI į Kauno politechnikos institutą (KPI). KPI Mechanikos fakulteto dekanas pradėjo klausinėti: už ką tėvai buvo išvežti į Sibirą, kiek jie turėjo žemės, ar neturėjo ryšių su „banditais“ ir taip toliau. Nors aš jam aiškinau, kad išvežimo metu man buvo tik septyneri metai ir pagal SSRS įstatymus aš gavau taip vadinamąjį „švarų“ pasą, bet dekanas tai nedomino. Jis pasakė man: „Važiuk ten, iš kur atvažiavai“.